

Nr 255

Av fru **Lindström m. fl.**, *angående det svenska biståndet till u-länderna.*

(Lika lydande med motion nr 292 i Andra kammaren)

Då riksdagen 1968 antog en plan för utbyggnad av biståndet till u-länder, fastslog den, att det skulle komma att behövas successiva och kontinuerliga anslagsstegringar för att uppnå 1 %-målet »senast» budgetåret 1974/75, vilket riksdagen betraktade som »en minimimålsättning». Statsutskottet framhöll, »att i den mån det allmänna budgetläget så tillåter en snabbare ökningstakt bör eftersträvas». Detta innebar inte något ställningstagande till storleken av anslagshöjningarna under de enskilda budgetåren efter 1968/69. Men det var underförstått, att den i propositionen förordade genomsnittliga 25 %-höjningen inte skulle komma att underskridas, och det utsades klart att anslagshöjningen varje budgetår i kronor räknat skall bli minst lika stor som höjningen under det närmast föregående budgetåret.

I motion till 1968 års riksdag (I: 213) påvisades, att en årlig stegring av biståndsanslagen med 25 %, enligt den kumulativa, ränta på ränta-beräkningsmetoden, inte vore tillräcklig för att nå 1 %-målet till den utlovade tidpunkten 1974/75 och att anslagsstegringen skulle bli mindre brant och tung att bära mot periodens slut, om man som hållpunkter använde en direkt procentuell relation till bruttonationalprodukten (BNP) i stället för en relation till tidigare års anslag. Motionärerna föreslog sålunda en årlig ökningskoefficient av 0,102 % av föregående budgetårs BNP. 1 %-målet skulle då säkert uppnås på återstående sex budgetår. Statsutskottet fann »tanken på en jämnare upptrappning av anslagen under planperioden tilltalande men i behov av närmare belysning ur olika aspekter, särskilt som den ifrågasatta metoden avviker från en hävdvunnen linje i budgetbehandlingssammanhang». Riksdagen uttryckte därefter önskemålet, att frågeställningen skulle av Kungl. Maj:t tas upp till prövning och att resultatet av prövningen om möjligt skulle redovisas i 1969 års statsverksproposition.

Kungl. Maj:t har funnit detta »möjligt» i så måtto att III. huvudtiteln till årets riksdag innehåller ett avvisande av den alternativa metodiken att låta biståndsanslaget växa i takt med BNP. Motiveringen är summarisk. Gentemot tankegången, att man bör undvika en övervältring på framtiden av mycket stora anslagshöjningar mot slutet av 6-årsperioden (1969/70—1974/75), anföres endast, att de större anslag i början av perioden, som en jämnare ökningstakt skulle innebära, medför »en betydande merbelastning under de närmaste åren, när våra resurser redan är hårt ansträngda». Vidare

framhåller departementschefen, att de sammanlagda anslagsanspråken under hela den aktuella perioden skulle ge u-hjälpen omkring en halv miljard kronor mer, om man använder det av motionärerna förordade tillvägagångssättet. De »allmänna ekonomisk-politiska förutsättningarna» och även »stabiliseringspolitiska skäl» talar dessutom för att bibehålla nuvarande rörelsefrihet. Slutligen hänvisas till den internationella bedömningen av den svenska planen för biståndsexpansion: den värderas internationellt som »en mycket ambitiös plan för 1 %-målets förverkligande».

Internationella jämförelser är alltid vanskliga. Åtskilliga av de stater, som redan betalar 1—3 % av sin nationalprodukt till u-länder, inkluderar därvid till en del sådana lån och ändamål, som icke skulle betecknas som fullvärdiga enligt svenska biståndskriterier. Samtliga länder som deltog i senaste UNCTAD-konferensen i New Delhi — bland dem Sverige — anslöt sig emellertid till en och samma definition av BNP, nämligen nationalprodukten till marknadspriser som en lämplig tumstock att mäta u-hjälpens storlek efter. Därmed är också inflationen inbyggd i u-hjälpsproblematiken. För den snabba acceleration, som den svenska BNP uppvisat under senare år, har både produktivitetsoökning och prishöjningar spelat en stor roll. Denna hastiga acceleration gör det ansträngande att anpassa till varandra takten i BNP:s och takten i u-hjälpens tillväxt. I den meningen är det u-hjälpsprogram, som riksdagen antog 1968, ett »ambitiöst» program.

Frågan är om det finns utsikt att genomföra programmet utan temporär överansträngning av budgetekonomin under vissa år, när man nyttjar den metod att höja u-hjälpsanslaget genomsnittligt ca 25 % som utan närmare hållbarhetsprövning lanserades i proposition 101:1968. Vid 1968 års Sverigeförhör inför europeiska Development Assistance Committee hade DAC-sekretariatet räknat ut under vilka förutsättningar som 25-procentiga ökning av biståndsanslaget enligt den svenska tidsplanen skulle komma att bli tillräckliga. Enligt denna DAC:s kalkyl måste då BNP stanna vid en årlig ökning av 5,3 % i löpande priser, »a very conservative estimate indeed». Den svenska delegationen parerade DAC-bedömningen med utfästelsen att, om BNP tillväxte fortare, fylla ut vad som fattades i 1 %-beloppet »at the end of the plan period» (1974/75).

Så sent som i höstas räknade finansdepartementet med en betydligt högre tillväxttakt: 7,5 %. I statsverkspropositionen för 1969 är den officiella bedömningen för 1969/70 en ökning med 4 % av produktiviteten under 1969 och en prisstegring innevarande år på endast 2 % — tillsammans 6 % ökning av BNP under året. Även med en sådan nära nog idealt avvägd framstegstakt 1969/70 och under antagande dessutom att den består för de fem budgetår som återstår av planperioden (anslagstilldelningen för 1969/70 betraktas här som fastlagd), kommer en genomsnittshöjning med 25 % om året att bli otillräcklig för att 1 %-målet skall nås 1974/75 och man måste det sista året av tidsplanen göra ett kraftigt engångslyft med drygt en halv miljard kronor. Ju snabbare tillväxt av BNP desto större måste detta utfyllningsbelopp bli det sista året. Med varje penningvärdeförsämring på mer än 2 % per år följer en ökad sådan risk.

Här har redan framhållits, att en jämnare upptrappning av biståndsanslaget ernås, om trappträcket direkt följer BNP:s egen stigning. Det ger en automatisk säkerhet, om de 0,60 % som vid utgången av nästa budgetår fattas i enprocenten fördelas lika med en femtedel (0,12 %) på resterande fem budgetår. En utjämnande effekt kan dock erhållas även med ränta på ränta-metoden, om dagens ekonomiska läge kan prolongeras med någon större grad av sannolikhet. Den procentuella anslagshöjningen med nuvarande förutsättningar uppgår då till ca 29 %. Enligt båda dessa metoder — och vilken som helst annan metod — innebär alltid en tidigareläggning av anslag, att den totala anslagssumman under perioden som helhet blir större: man får mer av arbetande kapital under längre tid. Detta kan i och för sig inte vara ett fel ur u-hjälpens synpunkt, eftersom riksdagen fastslagit att dess åtagande i fjol var en »minimimålsättning». Men det kan vara en nackdel ur statsfinansiell synpunkt, om man bedömer det så, att våra resurser är hårdare ansträngda de närmaste åren än vad som kan väntas ett stycke in på 1970-talet. Det är mänskligt att ge större proportioner åt de svårigheter som ligger närmast än åt dem som kommer längre fram i tiden, och det kan vara frestande att överlåta »den tiden, den sorgen» på statsmakter som framdeles representeras av andra förtroendemän i regering och riksdag. Men förslaget till statsverksbudget för 1969/70 uppvisar inte några ekonomiska ansträngningar utöver normal återhållsamhet. Budgeten är tvärtom präglad av försiktig optimism inför en konjunkturuppgång, redovisar en progressiv utrikeshandel, en hög privatkonsumtion och en lovande prisstabilitet. Man har rätt att fråga sig hur mycket bättre den situation bör vara, då »det allmänna budgetläget tillåter» en större uppräknings av u-hjälpsanslaget än utfäst minimum.

Varken i fjolårsmotionen I: 213 eller i den här föreliggande motionen förordas att riksdagen skall strikt applicera någon bestämd beräkningsmetod på u-hjälpsanslaget. Lämpligast är väl att söka sig fram på en medelväg, där båda de här diskuterade beräkningssätten får tjänstgöra som hållpunkter eller vägmärken. Men det vore enligt motionärernas mening mycket olyckligt, om det slutliga genomförandet av 1 %-programmet skulle sättas i fara inför en chockhöjning i slutskedet, som framkallar politiska, ekonomiska, opinionsmässiga och biståndsadministrativa anti-reaktioner. I statsutskottets och riksdagens kommentarer till de u-hjälpsanslag, som föreslagits för 1969/70, och till Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelse i fjol beträffande anslagsberäkningen borde något av denna problematik och dessa aspekter beröras.

I förevarande syfte hemställs därför,

att riksdagen måtte beakta vad i motionen anförts.

Stockholm den 24 januari 1969

Ulla Lindström (s)

Lisa Mattson (s)

Torsten Hansson (s)